

LA CIUTAT MEDIEVAL

El fenomen urbà

Cap al segle XI les ciutats d'Europa van iniciar un creixement. Al mateix temps van augmentar el comerç i la població, i molts pagesos que fugien del feudalisme s'hi van instal·lar.

Les grans ciutats es localitzaven en rutes comercials o en ports marítims. A partir del segle XI, les ciutats europees van créixer molt. L'augment de la població va fer que es construïssin nous barris fora de les muralles. Eren els burgs (ravals). Aquests burgs es van fer tan grans que es van construir noves muralles al seu voltant. Entre els espais bàsics de les ciutats hi havia l'església, la casa de la vila, la plaça major i la universitat.

Les característiques d'aquestes ciutats eren les següents:

- Els carrers eren estrets i irregulars, sense empedrar i sense clavegueram.
- Les condicions higièniques eren dolentes, cosa que afavoria el contagi d'epidèmies.
- Les cases eren construïdes de fusta, cosa que facilitava els incendis.
- La població era heterogènia (variada): notaris, mercaders, comerciants i artesans d'oficis molt diversos.

Rebien el nom de burgesos.

Els pagesos venien part dels seus productes als mercats de les ciutats. Aquests mercats es celebraven diàriament i es venien tot tipus de productes. També s'hi celebraven fires, que eren reunions de mercaders amb l'objectiu de fer intercanvis. Les fires solien ser anuals i duraven entre set i deu dies. A les fires també s'hi reunien banquers, que deixaven diners per fer-hi les operacions comercials, i notaris, que donaven legalitat als intercanvis comercials.

1.- Per què les ciutats varen créixer al segle XI ?

2.- A on es localitzaven les grans ciutats ?

3.- Què eren els burgs?

4.- Com eren els carrers ? Què provocava aquest fet?

5.- Com eren les cases ? Què provocava aquest fet ?

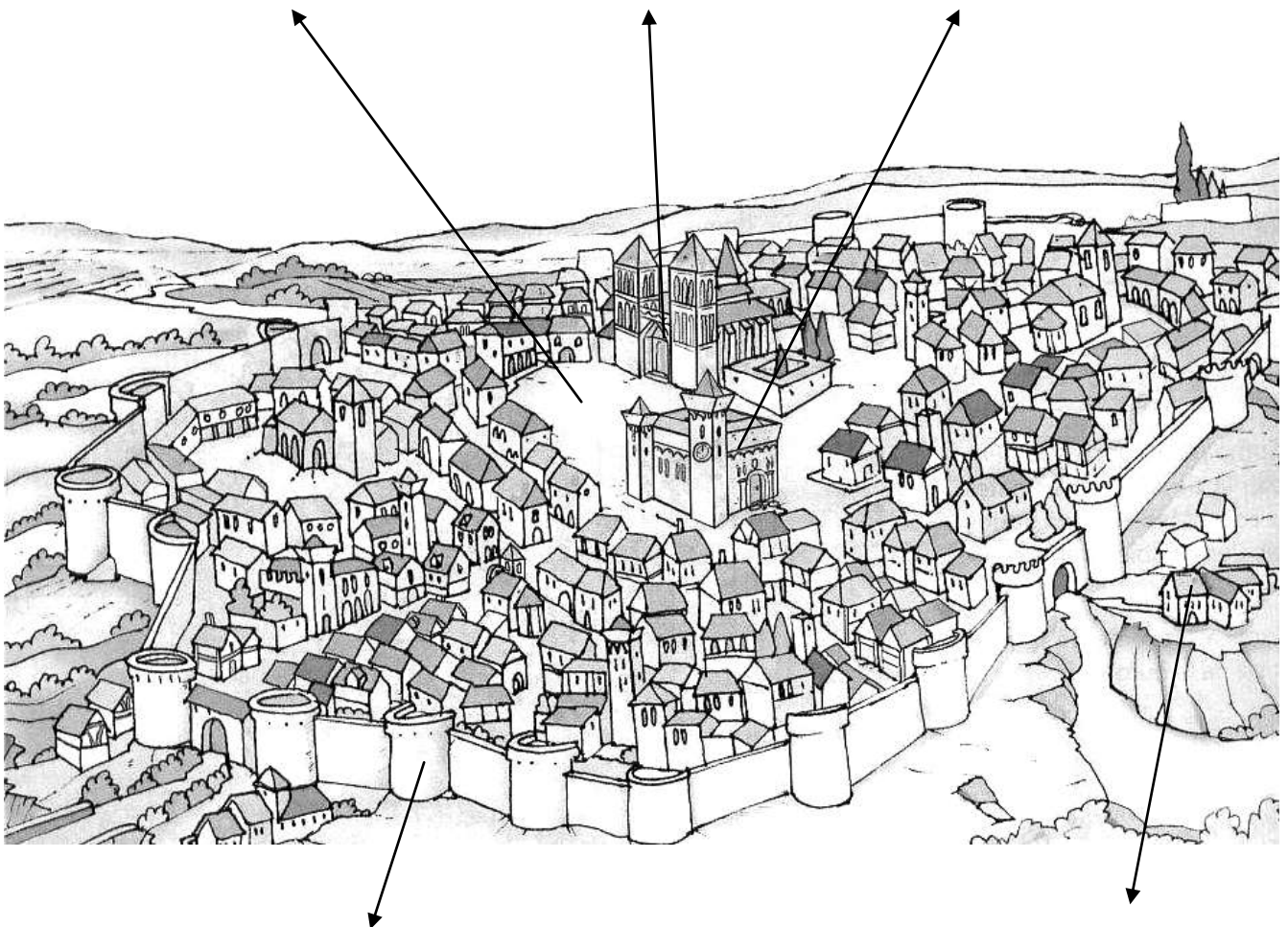
6.- Què vol dir que la població de les ciutats era heterogènia?

7.- Qui eren els burgesos ?

8.- Què era un mercat ? Quan es celebrava ?

9.- Què era una fira ? Quan es celebrava?

10.- Completa el dibuix : muralla – raval – plaça del mercat – catedral – ajuntament

La majoria d'habitants de la ciutat pertanyien al tercer estament (laboradores).

Els artesans treballaven en tallers, que habitualment formaven part de la casa del mestre* artesà. El mestre dirigia el treball dels oficials*, que cobraven un sou per la seva feina, i dels aprenents.

Els mestres d'un mateix ofici s'associaven en gremis, que eren els encarregats de regular la producció i el treball. Per sota dels artesans hi havia persones que feien feines poc especialitzades, com els descarregadors dels vaixells, els mossos i els criats. Per sota d'aquests hi havia els esclaus, els pobres, les prostitutes i els delinqüents.

VOCABULARI

Mestre. Categoria a què arribava un artesà després de ser oficial durant uns anys i d'haver superat un examen.

Oficial. Categoria a què arribava un artesà després d'acabar el seu aprenentatge. Treballava a sou d'un mestre.

1. Quin era el grup social més nombrós a les ciutats del segle XIII ?

2. Defineix:

- Mestre:

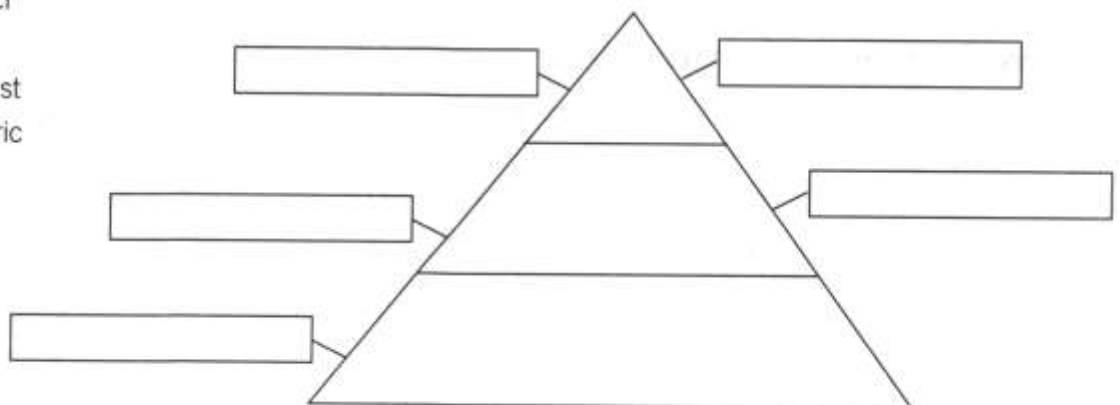
- Oficial :

- Aprenent :

3. Què era un gremi ? Quines funcions tenia ?

Situa els personatges següents en el lloc que els correspon en la piràmide social. Tingues en compte que com més amunt són més poder tenen.

- Mestre d'ofici
- Captaire
- Fuster modest
- Comerciant ric
- Botiguer

Uneix cada conceptes amb la seva definició:

a) Moreria	1. Barri d'una ciutat cristiana ocupat per població jueva
b) Burgès	2. Associació d'artesans d'un mateix ofici
c) Gremi	3. Habitant de la ciutat
d) Jueria	4. Barri d'una ciutat cristiana habitat per musulmans

Durant els segles XIV i XV, Europa va viure una llarga etapa de depressió en la qual es van produir tot un seguit de crisis generals, entre les quals destaca la social, la política, l'econòmica i la demogràfica. Els historiadors anomenen crisi baix medieval aquest període de depressió i dificultats. La crisi baix medieval va ser molt profunda a Catalunya.

Les males collites, la pressió dels senyors feudals sobre els pagesos i la puja d'impostos van afavorir l'esclat de nombroses revoltes pageses arreu d'Europa. Una de les revoltes pageses més importants va tenir lloc al nord de París l'any 1358; es coneix amb el nom de Jacquerie. Fou una revolta violenta contra els nobles, provocada per l'oposició dels pagesos al pagament d'impostos feudals.

Durant la Baixa Edat Mitjana va sorgir una nova potència a l'Europa oriental: l'Imperi otomà o turc. La seva expansió va provocar la caiguda de l'Imperi bizantí l'any 1453. La seva caiguda en mans dels musulmans va esdevenir un clar símbol de la crisi general que patia Europa al final de l'Edat Mitjana.

1. Què és una situació de crisi general ?
2. Per què es varen revoltar els pagesos al segle XIV ?
- 3.- Què va ser la “Jacquerie” ?
4. Quin fet destacat va protagonitzar l'Imperi otomà al final de l'Edat Mitjana ?

La crisi demogràfica baix medieval va tenir tres causes: la fam, les guerres i les epidèmies de pesta.

La fam: des de començaments del segle XIV van ser freqüents les crisis de subsistència. Quan hi havia una mala collita, el preu dels cereals pujava i la majoria de la gent no podia comprar-los. Les persones, mal alimentades, resistien pitjor les malalties i morien.

La pesta: l'any 1347 va arribar a Europa una epidèmia de pesta d'Àsia. La pesta era una malaltia infecciosa i contagiosa que es transmetia als humans a través de rates, puces i polls. Fou anomenada «mort negra» o pesta negra a causa de l'aparició de taques fosques a la pell.

A l'Edat Mitjana no es coneixien les causes de la pesta i l'atribuïen a un càstig diví, a conspiracions dels jueus per fer mal als cristians o, fins i tot, als astres. No hi havia remeis per curar la pesta. La mesura més eficaç era aïllar les ciutats afectades i impedir la propagació de la malaltia a altres llocs. La pesta del 1347-1348 va provocar la mort d'un terç de la població europea. Les ciutats van resultar molt afectades.

1. Quines van ser les causes de la crisi demogràfica ?

2. Com eren les crisis de subsistència del segle XIV ?

3. Què va ser la pesta negra ? Qui la produïa ?

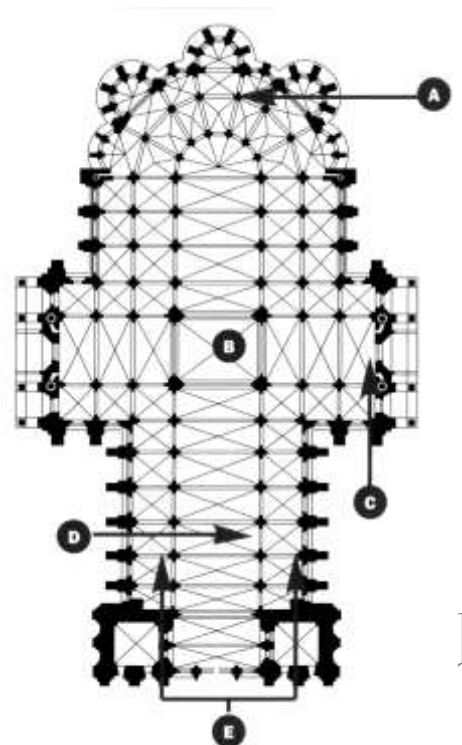
- A qui atribuïen aquesta malaltia ?
- Quin era el millor remei contra la malaltia ?
- Per què les ciutats estaven més afectades per la malaltia ?

4. Per què en el segle XIV s'assalten els calls de les ciutats ?

L'art gòtic

L'art gòtic va ser l'estil artístic que reemplaçà el romànic. L'estil gòtic va desenvolupar-se entre els segles XIII i XV. Els principals edificis gòtics van construir-se a les ciutats de l'Europa occidental. Les esglésies, les catedrals, els palaus, les llotges, les drassanes i els ajuntaments van ser les construccions més característiques de l'estil gòtic. La planta més freqüent de les catedrals i les esglésies gòtiques és la basilical, tota rectangular menys al costat de l'absis, i sense transsepte o amb un transsepte molt curt. El pes de la coberta era aguantat pels contraforts, pels arcbotants i, a l'interior de l'edifici, pels pilars.

Entre les catedrals destaca la de Santa Maria del Mar, construïda al segle XIV a Barcelona.

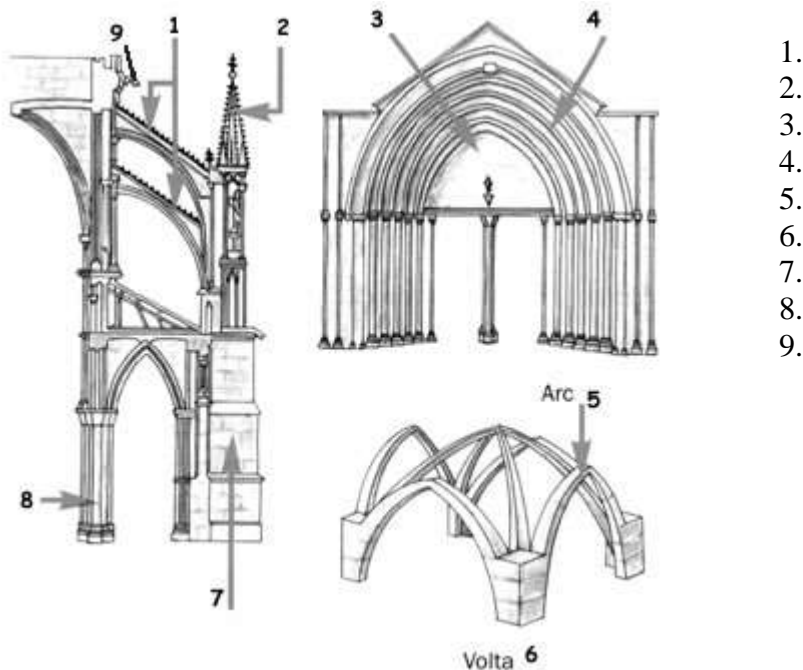
Les escultures gòtiques són menys rígides que les romàniques i donen sensació de més moviment i naturalitat. Les figures són més expressives que les romàniques i hi ha comunicació entre els personatges.

1. Què és el gòtic?

2. Com és la planta més típica de les catedrals gòtiques?

- Relaciona cadascuna de les lletres d'aquest dibuix amb : nau central , creuer , absis, naus laterals i transsepte
 - A
 - B
 - C
 - D
 - E

3. Completa els noms d'aquests elements constructius de l'arquitectura gòtica : **columna – pinacle – arc apuntat – timpà – arcbotants – contrafort – volta de creueria – gàrgola – arquivoltes**

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.

4. A on es van construir els principals edificis gòtics ?

5. Quins són els edificis més representatius del gòtic ?

6. Observa aquesta verge gòtica i escriu 4 característiques que la diferenciïn d'una verge romànica.

-
-
-
-

Sefarad és el terme hebreu que, a partir de la diàspora, s'ha utilitzat per referir-se a la Península Ibèrica.

A la Catalunya del segle XIII hi vivien 12 000 jueus. La majoria vivia en ciutats, dins de barris exclusivament jueus, que s'anomenaven **calls** o **jueries** en terres de parla catalana, *juderías* a Castella i *ghettos* a diferents països europeus.

Els calls

El **call** acostumava a estar situat al centre de la població. Inicialment era un barri obert als cristians, però amb el temps se'n restringí l'accés, i els cristians difícilment hi entraven. A finals del segle XIII els calls només tenien una porta per accedir-hi, que es mantenia tancada a les nits.

Els jueus d'un call eren governats directament per un delegat del rei i es regien per lleis i institucions polítiques, judicials i religioses pròpies que tenien el seu origen en la religió jueva. Els habitants del call formaven, doncs, un **govern autònom** dins la ciutat.

Les persecucions

Entre el segle XIII i el segle XV els jueus europeus van ser durament perseguits. Ja el 1215 el papa va prohibir que els jueus ocupessin càrrecs públics. A més, se'ls forçà a portar una indumentària distintiva i se'ls va confinar a viure dins dels calls.

L'animadversió als jueus com a grup ètnic, és a dir, l'**antisemitisme**, va coincidir amb la crisi baixmedieval. Els poderosos, sobretot l'Església, van desviar contra els jueus el descontentament de la població. Per fer-ho, hom va crear un conjunt de llegendes plenes de mentides sobre els jueus.

L'antisemitisme, però, tenia també arrels populars. La **influència** i la **riquesa** d'alguns jueus eren motiu d'enveges per molts sectors socials i la dedicació dels jueus al préstec amb usura provocava l'antipatia de bona part de la població.

L'antisemitisme, però, tenia també arrels populars. La **influència** i la **riquesa** d'alguns jueus eren motiu d'enveges per molts sectors socials i la dedicació dels jueus al préstec amb usura provocava l'antipatia de bona part de la població.

Els atacs dels cristians agafaven diverses formes. Unes vegades simplement els tiraven pedres; d'altres, amuntegaven les escombraries de la ciutat a l'única porta del call. El 1278 va ser assaltat i cremat el call de Girona i el 1348 van ser assaltats els dos calls que hi havia a Barcelona. Es robaren i es cremaren les cases i van ser assassinats 300 jueus, mentre que 3000 van ser batejats a la força. Aquest va ser un ritual macabre que es repetí el 1391 en quasi tots els calls de la Península Ibèrica.

Algunes de les acusacions contra els jueus

- Enverinar pous i fonts i causar les mortaldats pròpies de la pesta negra.
- Segrestar i assassinar nens cristians.
- Ser els assassins del Déu cristià.
- Fer mofa i burla dels rituals religiosos cristians.

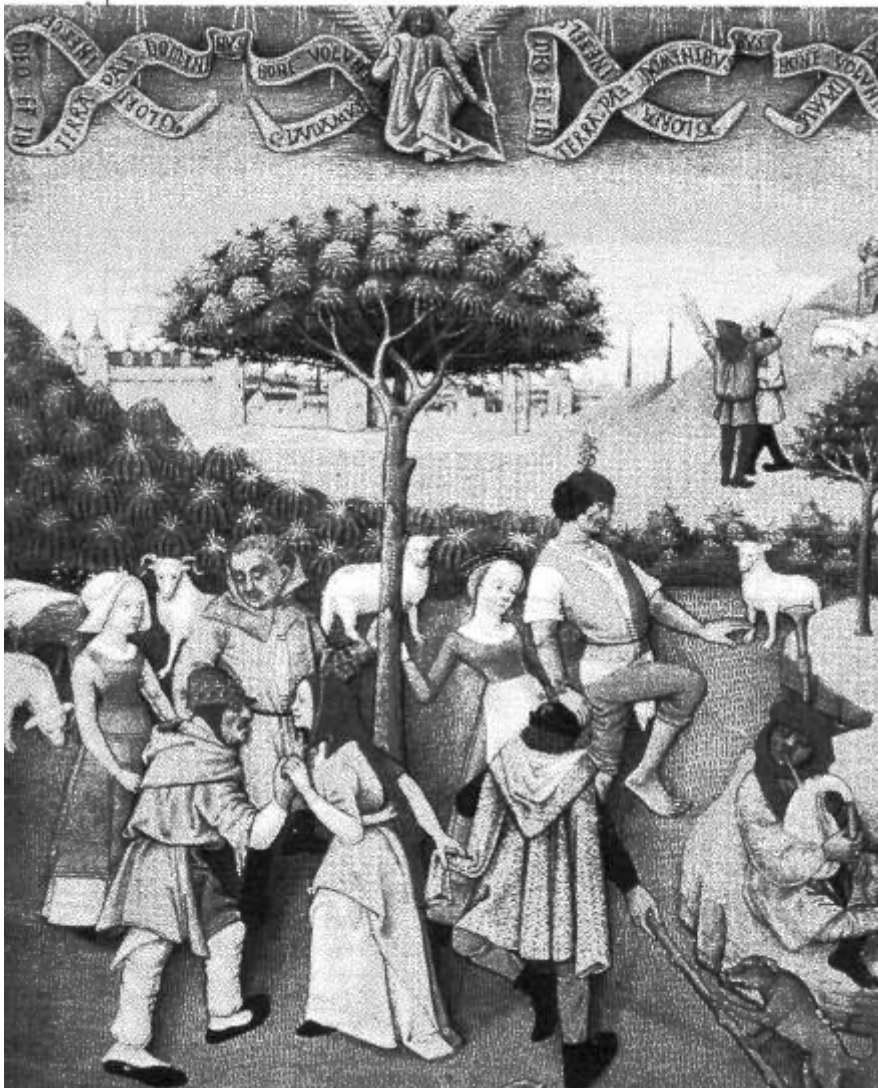
LA FI DE SEFARAD

- 1.- Quin idioma parlen els jueus ?
- 2.- Què significa Sefarad en aquest idioma ?
- 3.- Què eren els calls ?
- 4.- Com s'anomenaven en altres llocs ?
- 5.- Què significa actualment el mot "ghetto" ?
- 6.- Per què et sembla que, a finals del segle XIII, els calls només tenien una porta ?
- 7.- Què es van imposar als jueus a finals del segle XIII ?
- 8.- A què et recorden aquestes imposicions ?
- 9.- Per què molta gent odiava als jueus ?
- 10.- De què s'acusava als jueus ?

Els conversos

Alguns jueus convertits, per la força o per por, van continuar practicant el judaisme clandestinament. Per evitar aquestes pràctiques religioses, la monarquia va permetre l'actuació de la **Inquisició**. Aquesta institució va condemnar a mort i va executar més de 10 000 conversos de la Península Ibèrica entre 1478 i 1812. L'any 1492, els Reis Catòlics van signar un decret mitjançant el qual s'expulsava els pocs jueus que encara quedaven als seus regnes. D'aquesta manera s'acabava **Sefarad**.

- 11.- Qui eren els conversos ?
- 12.- Com va actuar la Inquisició amb els jueus ?
- 13.- Què varen fer els Reis Catòlics l'any 1492 ?
- 14.- Qui són els "sefardites" ?

Durant l'edat mitjana, en gairebé tots els dies festius se celebraven actes religiosos; només hi havia algunes excepcions, com la nit de Nadal o el carnaval.

Durant les festivitats, tot el món acudia als oficis religiosos a l'església i seguia les processons. També hi havia obres de teatre de carrer, la majoria de vegades de caràcter religiós. Després dedicaven la resta del dia a divertir-se cantant, ballant, bevent, menjant i gaudint de les atraccions de carrer de joglars, acròbates, funambulistes, baralles d'animals, curses de cavalls, torneigs de tir amb arc i moltes altres diversions. Encara que els jocs d'atzar amb apostes estaven prohibits per l'església, era molt habitual veure gent jugant. Els daus eren el joc més estès.

Busca en la sopa de lletres 7 formes de diversió durant l'edat mitjana

F	J	O	G	L	A	R	S	U	Y
T	M	I	P	L	N	T	E	Q	S
E	O	C	A	R	R	E	R	E	S
A	M	R	L	E	A	S	D	V	W
T	N	B	A	L	L	S	A	X	E
R	T	R	J	L	I	L	U	L	S
E	Q	H	A	K	E	B	S	Z	G
G	T	S	G	I	E	N	R	O	T

Els escacs

El joc d'escacs va ser un dels jocs més populars entre els cavallers medievals, ja que demanava desenvolupar estratègies militars per avançar entre línies enemigues i capturar el rei, derrotant així el contrari.

Aquest joc és va idear a l'orient. La majoria d'experts en situen l'origen a l'Índia, i ràpidament es va estendre a Persia, l'actual Iran. Es va introduir a Europa pels musulmans, quan l'imperi islàmic va arribar a la península Ibèrica.

Una llegenda explica que aquest joc el va inventar un jove anomenat Sissa en el segle IV a.C pel seu monarca. Consistia en un tauler quadrat, dividit en 64 caselles sobre el que es col·locaven 32 peces. El joc es deia xaturanga, que vol dir «quatre extremitats» en referència als quatre cossos de l'exèrcit hindú: la infanteria (que serien els peons), la cavalleria (els cavalls), els elefants

(que serien les torres) i els carros de guerra (els àlfils). El joc va agradar al monarca, i va desafiar a Sissa a una partida: si aconseguia guanyar-lo li donaria el que volgués. Sissa va demanar un gra de blat per la primera casella, dos grans per la segona, quatre per la tercera, setze per la quarta, i així successivament en progressió geomètrica, fins la casella 64. El rei va acceptar i va perdre la partida. Quan va fer el càlcul dels grans de blat que havia de pagar a Sissa se'n va adonar que mai podria pagar el deute ni amb tota la producció del regne. El monarca va aprendre la lliçó: abans de prometre alguna cosa, cal assegurar-se que es podrà complir. En aquest cas, el rei no va poder complir la seva promesa, però va ser generós amb Sissa, concedint-li altres presents, i el va mantenir sempre al seu servei com a conseller reial.

- 1.- El joc dels escacs es va inventar a l'edat mitjana o ja existia abans?
- 2.- Per què agradava als cavallers medievals?
- 3.- Quina lliçó va aprendre el monarca de la llegenda?

